

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ТЕСТОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР

Тестова компетентність майбутнього вчителя іноземних мов і культур – це здатність добирати, самостійно розробляти тести й ефективно використовувати тестові технології для реалізації контролю іншомовної комунікативної компетентності та окремих її компонентів. Важливою передумовою її формування є науково обґрунтована і розроблена модель, яка реалізується в межах навчальної дисципліни «Сучасні підходи до тестування у навчанні іноземних мов у закладах загальної середньої освіти». У статті модель формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур представлено як систематизоване схематичне відображення компонентів, що забезпечують ефективність її формування та реалізуються в органічній єдності. До таких компонентів віднесено: мету; підходи і принципи формування тестової компетентності; форми організації навчального процесу; методи і технології навчання; засоби формування тестової компетентності та методи контролю; запланований результат. Методологічне підґрунтя моделі формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур складають підходи (компетентнісний, особистісно-діяльнісний, проектний, рефлексивний) та принципи їх реалізації. Виокремлено й описано методи та технології (проблемний, ігровий, комп'ютерний методи, метод портфоліо, проектна технологія) та основний засіб навчання («Практикум з формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур»), методи контролю (усне опитування, презентація творчих професійно-методичних завдань, електронне тестування, презентація індивідуальних проектних завдань, усна співбесіда, письмове практичне завдання). Важливим чинником ефективності реалізації запропонованої моделі є квазіпрофесійна діяльність майбутніх учителів іноземних мов і культур з проектування, організації та реалізації тестового контролю для перевірки іншомовної комунікативної компетентності учнів.

Ключові слова: модель; тестова компетентність; майбутній вчитель іноземних мов і культур.

Майєр Наталія Васильєвна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри методики преподавания иностранных языков и информационно-коммуникационных технологий,
Киевский национальный лингвистический университет,
n.maiier@knl.u.edu.ua

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕСТОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ И КУЛЬТУР

Тестовая компетентность будущего учителя иностранных языков и культур – это способность отбирать, самостоятельно разрабатывать тесты и эффективно использовать тестовые технологии для реализации контроля иноязычной коммуникативной компетентности и отдельных её компонентов. Важной предпосылкой её формирования является научно обоснованная и разработанная модель, которая реализуется в рамках дисциплины «Современные подходы к тестированию в обучении иностранным языкам в заведении общего среднего образования». В статье модель формирования тестовой компетентности будущих учителей иностранных языков и культур представлена как систематизированное схематическое отображение компонентов, которые обеспечивают эффективность её формирования и реализуются в органическом единстве. К таким компонентам относятся: цель; подходы и принципы формирования тестовой компетентности; формы организации учебного процесса; методы и технологии обучения; средства формирования тестовой компетентности и методы контроля; запланированный результат. Методологической основой модели формирования тестовой компетентности буду-

щих учителей иностранных языков и культур являются подходы (компетентностный, личностно-деятельностный, проектный, рефлексивный) и принципы их реализации. Определены и описаны методы и технологии (проблемный, игровой, компьютерный методы, метод портфоліо, проектная технология) и основное средство обучения («Практикум по формированию тестовой компетентности будущих учителей иностранных языков и культур»), методы контроля (устный опрос, презентация творческих профессионально-методических заданий, электронное тестирование, презентация индивидуальных проектных заданий, устное собеседование, письменное практическое задание). Важным фактором эффективности реализации предложенной модели является квазіпрофесійна діяльність будущих учителей иностранных языков и культур по проектированию, организации и реализации тестового контроля для проверки иноязычной коммуникативной компетентности учащихся.

Ключевые слова: модель; тестовая компетентность; будущий учитель иностранных языков и культур.

Maiier, Nataliaia,
Habiltated Doctor of Pedagogy,
Full Professor of the Department of Foreign Language Teaching Methods, Information and Communication Technologies,
Kyiv National Linguistic University,
n.maiier@knl.u.edu.ua

MODELLING TESTING COMPETENCE FORMATION IN PRE-SERVICE FOREIGN LANGUAGE AND CULTURE TEACHERS

Testing competence of a future teacher of foreign languages and cultures is the ability to select, independently create and effectively use testing technologies to implement foreign-language communicative competence formation monitoring along with its individual constituents. An important prerequisite for its formation is a scientifically substantiated model, which is implemented within the framework of the discipline «Modern approaches to testing in teaching foreign languages at schools». In the given article, the model of testing competence formation in future teachers of foreign languages and cultures is presented as a systematic schematic representation of the constituents that ensure the efficiency of its formation and are implemented as organic unity. These constituents include among others purpose; approaches and principles of testing competence formation; educational process organization forms; teaching methods and technologies; testing competence formation means and monitoring methods as well as outcomes. The methodological basis of the model of testing competence formation in future teachers of foreign languages and cultures includes the approaches (competence-based, differentiated approach, project, and reflexive approaches), principles of their implementation; methods and technologies (problematic, game, computer based methods, portfolio method, project technology), textbooks (“A textbook of pre-service language and culture teachers testing competency”), as well as monitoring methods (survey, presentation of creative professional and methodological tasks, electronic testing, presentation of individual project tasks, interviewing, written assignments). Crucial factors for the efficiency of the proposed model implementation are quasi-professional activities carried out by the future teachers of foreign languages and cultures on designing, compiling and implementing of tests to monitor students' foreign language communicative competence formation.

Key words: model; testing competence; pre-service foreign languages and cultures teacher.

Постановка проблеми. В умовах реформування системи загальної шкільної освіти в Україні та імплементації європейських стандартів іншомовного навчання школярів особливого значення набуває якісна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов і культур, здатного не лише ефективно формувати іншомовну комунікативну компетентність учня, але й здійснювати оцінювання результатів її сформованості у різних видах і формах контролю, тестового зокрема.

На думку стейкхолдерів, що взяли участь у обговоренні проекту освітньо-професійної програми «Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (французька мова і друга західноєвропейська мова)» (режим доступу: <http://www.knlu.edu.ua/about/ofitsijna-informatsiya/proekti-do-obgovorennja>), яка реалізується у Київському національному лінгвістичному університеті для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта, сучасному вчителю іноземних мов і культур часто бракує знань і вмінь для коректного укладання тестів та інтерпретації результатів його виконання учнями, для розроблення шкал оцінювання і навчання учнів стратегій виконання тестів з іноземних мов. Це зумовлює необхідність цілеспрямованого формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур (як складника методичної компетентності) на основі науково-обґрунтованої моделі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи проблеми підготовки майбутніх учителів іноземних мов і культур, науковці пропонують відповідні моделі формування методичної / лінгводидактичної компетентності.

Модель формування методичної компетентності бакалавра педагогіки в галузі іноземних мов на основі інтегративного підходу, запропонована А. В. Ходякіною, має структурно-логічний характер, оскільки змодельована діяльність майбутнього вчителя функціонує відповідно до визначених цілей, завдань, етапів і змісту. Модель містить також критерії оцінювання та рівні сформованості методичної компетентності; комплекс умов педагогічного супроводу та комплекс умов програмно-методичного забезпечення (Ходякіна, 2011).

Основу моделі формування методичної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в умовах інноваційного освітнього середовища складають принципи, компоненти методичної компетентності та етапи її формування (Люботинский, 2014).

К. Е. Безукладниковим розроблено модель освітнього процесу, орієнтованого на розвиток лінгводидактичних компетенцій майбутнього вчителя іноземної мови містить, визначено й охарактеризовано такі її компоненти: соціальне замовлення суспільства; професійно-освітні потреби особистості майбутнього вчителя іноземної мови; цілі освіти; принципи, методика формування лінгводидактичних компетенцій; зміст освіти; технології навчання; організаційно-дидактичні умови навчання; діагностика рівня сформованості лінгводидактичних компетенцій; результат (Безукладников, 2009).

Водночас, у наукових дослідженнях недостатня увага приділяється обґрунтуванню й розробленню моделей формування окремих компонентів методичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур.

Мета статті – обґрунтувати й схематично унаочнити модель формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тестова компетентність майбутнього вчителя іноземних мов і культур – це здатність добирати, самостійно розробляти тести й ефективно використовувати тестові технології для реалізації контролю іншомовної комунікативної компетентності та окремих її компонентів. Модель формування цієї компетентності є систематизованим схематичним відображенням компонентів, які забезпечують ефективність її формування й реалізуються в органічній єдності. Цими компонентами є: мета, підходи і принципи формування тестової компетентності; форми організації навчального процесу; методи і технології навчання; засоби формування тестової компетентності та методи контролю, запланований результат.

Методологічне підґрунтя моделі, що розробляється, складають науково обґрунтовані підходи до формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур та принципи їх реалізації:

1) компетентнісний підхід, який реалізується на засадах принципу моделювання професійно-методичної діяльності вчителя іноземних мов, принципу реалізації змісту навчання шляхом використання адекватних форм, методів і засобів формування тестової компетентності;

2) особистісно-діяльнісний підхід (у єдності обох його складників – особистісного і діяльнісного), ефективність реалізації якого зумовлюється дотриманням таких принципів: пріоритету індивідуальності студента як суб'єкта навчання та учіння; відбору змісту навчання та учіння з урахуванням особливостей планування та організації вчителем тестового контролю; різноцільового використання інформаційно-комунікаційних технологій;

3) проектний підхід, який реалізується на основі принципу використання індивідуальних проектних завдань на етапі рубіжного контролю сформованості тестової компетентності;

4) рефлексивний підхід, який впроваджується з дотриманням принципу використання різних методів навчання і технологій для розвитку методичної рефлексії, принципу забезпечення студентів засобами самоконтролю за процесом і результатом учіння.

Тестова компетентність майбутніх учителів іноземних мов і культур формується в процесі вивчення навчальної дисципліни «Сучасні підходи до тестування у навчанні іноземних мов у закладах загальної середньої освіти», яка передбачена навчальним планом підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта за освітньо-професійними програмами «Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова)»,

«Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (французька мова і друга західноєвропейська мова)», «Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (іспанська мова і друга західноєвропейська мова)», що реалізуються у Київському національному лінгвістичному університеті. Формами організації навчального процесу з цієї дисципліни є лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів.

В умовах постійно зростаючого дефіциту часу, який відводиться на викладання навчальних дисциплін професійно-методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов і культур, виникає необхідність відбору методів і технологій, які сприяють інтенсифікації процесу формування тестової компетентності здобувачів вищої освіти.

Проблемний метод застосовується під час лекцій і практичних занять у процесі обговорення проблем лінгводидактичного тестування і методики тестового контролю іншомовної комунікативної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти.

Ігровий метод передбачає презентацію на практичному занятті у формі професійно-орієнтованої рольової гри самостійно виконаних творчих професійно-методичних завдань. Використання цього методу сприяє реалізації квазіпрофесійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов і культур, розвитку методичної рефлексії.

Комп'ютерний метод застосовується 1) для контролю методичних знань студентів шляхом виконання тестових завдань, розроблених в системі управління навчанням Moodle та 2) для формування методичних знань про інструментальні програми задля створення електронних тестів для контролю іншомовної компетентності учнів і методичних умінь розроблення електронних тестових завдань з використанням цих програм. Це уможливило також розвиток професійно орієнтованої ІКТ-компетентності майбутніх вчителів іноземних мов і культур.

Метод портфоліо студенти застосовують для створення комплектів проаналізованих, відібраних та самостійно розроблених тестів (зокрема електронних) для контролю сформованості в учнів окремих видів іншомовної комунікативної компетентності та її складників. З використанням цього методу у майбутніх учителів іноземних мов і культур розвиваються методична рефлексія, вміння самостійно контролювати й оцінювати особисті досягнення в оволодінні тестовою компетентністю.

Проектна технологія реалізується в процесі виконання індивідуальних проектних завдань з розроблення тестового практикуму (зокрема електронного) та презентації результатів і сприяє розвитку у студентів методичного мислення, творчих здібностей, умінь демонструвати й обґрунтувати власні методичні рішення.

Основним засобом навчання, що скеровує діяльність викладача і діяльність студентів з формування тестової компетентності, є «Практикум з формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і куль-

тур» (Майєр, Устименко, & Борецька, 2020). Для поглиблення, розширення методичних знань, набутих під час лекцій, у практикумі представлено основну і додаткову літературу, яку студенти самостійно вивчають у процесі підготовки до практичних занять. Для формування і розвитку методичних умінь пропонуються комплекси професійно-методичних завдань різних типів і видів: рецептивно-аналітичні (види: аналіз тестових завдань, класифікація тестових завдань), репродуктивні (види: доповнення тестових завдань, коригування тестових завдань), творчі (вид: розроблення тестових завдань). Практикум також містить аналітичний опис протестованих авторами сімнадцяти хмарних інструментальних програм і Web 2.0 сервісів, засобами яких студенти створюють електронні тестові завдання різних видів з метою контролю іншомовної комунікативної компетентності. Це сприяє розвитку професійно-орієнтованої ІКТ-компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур.

Методи контролю, що використовуються, покликані встановити результативність формування тестової компетентності (підсумковий контроль) та її компонентів (поточний і рубіжний контроль). Методами контролю сформованості тестової компетентності є такі: усне опитування під час практичних занять; презентація на практичному занятті у формі професійно-орієнтованої рольової гри самостійно виконаних творчих професійно-методичних завдань; електронне тестування (виконання тестових завдань, розроблених в системі управління навчанням Moodle (модульна контрольна робота); презентація результатів виконання індивідуальних проектних завдань (модульна контрольна робота); усна співбесіда (підсумковий контроль); письмове практичне завдання за заданими викладачем параметрами (підсумковий контроль).

Методичні знання з теоретичного матеріалу, які демонструють студенти під час усного опитування на практичному занятті з відповідної теми, оцінюються за такими *критеріями*: ґрунтовність відповіді, підкріплення теоретичного викладу прикладами іноземною мовою, коректність використання методичної термінології, доповнення відповідей інших студентів.

Виконані під час самостійної роботи професійно-методичні завдання демонструються студентами під час практичного заняття в процесі професійно орієнтованої рольової гри та оцінюються за такими *критеріями*: дотримання інструкції до професійно-методичного завдання, урахування вимог чинної програми з іноземної мови для конкретного класу навчання учнів, мовна правильність.

Модульна контрольна робота складається із двох частин:

1. Електронне тестування методичних знань. *Критерій* оцінювання – правильність відповіді.

2. Презентація і захист індивідуального проектного завдання (контроль методичних умінь) з розроблення тестового практикуму, зокрема електронного, для контролю різних видів іншомовної комунікативної компетентності та їх складників. Оцінювання відбувається за такими *критеріями*: відповідність обраного

типу і виду тестових завдань об'єкту оцінювання; коректність формулювання інструкцій до тестових завдань; правильність визначення критеріїв і параметрів оцінювання; мовна правильність.

Сформованість тестової компетентності після завершення вивчення навчальної дисципліни перевіряється під час заліку, який складається із усної співбесіди з теоретичних питань (*критерії* оцінювання – відповідність змісту, повнота і ґрунтовність викладу, термінологічна коректність) та практичного завдання з укладання тестових завдання для контролю мовленнєвих навичок / мовленнєвих умінь на матеріалі чинного підручника з іноземної мови для учнів закладів загальної середньої освіти за заданими викладачем параметрами (*критерії* оцінювання – точність виконання завдання).

Результати дослідження. Всі компоненти моделі реалізуються в органічній єдності: визначені підходи до формування тестової компетентності зумовлюють вибір методів, технологій і засобів формування та методів контролю тестової компетентності, які імплементуються в різні форми організації навчального процесу з дисципліни «Сучасні підходи до тестування у навчанні іноземних мов у закладах загальної середньої освіти». Унаочнено схематично модель формування тестової компетентності майбутніх викладачів іноземних мов і культур (мал. 1).

Власний педагогічний досвід доводить, що впровадження розробленої моделі в навчальний процес під час вивчення дисципліни «Сучасні підходи до тестування у навчанні іноземних мов у закладах загальної середньої освіти» сприяє розвитку в студентів методичних умінь застосовувати набуті знання в процесі квазіпрофесійної діяльності з проектування, організації та реалізації тестового контролю для перевірки володіння учнями іншомовною комунікативною компетентністю і, як результат, формуванню тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в визначенні концептуальних засад формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Безукладников, К. Э. (2009). *Формирование лингводидактических компетенций будущего учителя иностранного языка: концепция и методика*. (Дисс. докт. пед. наук). Государственное образовательное учреждение высшего про-

Мал. 1. Модель формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур

фесіонального образования «Пермский государственный педагогический университет». Пермь.
 Люботинский, А. А. (2014). *Формирование методической компетентности у будущих учителей иностранного языка в условиях инновационной образовательной среды*. (Дисс. канд. пед. наук). Федеральное государственное бюджетное общеобразовательное учреждение высшего профессионального образования «Российский государственный педагогический университет имени А. И. Герцена», Санкт-Петербург.
 Майер, Н. В., Устименко, О. М., & Борецька, Г. Е. (2020). *Практикум з формування тестової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і культур*. Київ: Ліра-К.
 Ходыкина, А. В. (2011). *Формирование методической компетенции бакалавра педагогики в области иностранных языков на основе интегративного подхода (английский язык, языковой факультет)*. (Дисс. канд. пед. наук). Московский государственный гуманитарный университет имени М. А. Шолохова, Москва.

REFERENCES

Bezukladnikov, K. E. (2009). *Formirovanie lingvodidakticheskikh kompetentsiy buduschego uchitelya inostrannogo yazyika: kontseptsiya i metodika*. (Diss. dokt. ped. nauk). Gosudarstvennoe obrazovatelnoe uchrezhdenie vyisshego professionalnogo obrazovaniya «Permskiy gosudarstvenniy pedagogicheskiy universitet». Perm
 Lyubotinskiy, A. A. (2014). *Formirovanie metodicheskoy kompetentnosti u buduschih uchiteley inostrannogo yazyika v usloviyah innovatsionnoy obrazovatelnoy sredy*. (Diss. kand. ped. nauk). Federalnoe gosudarstvennoe byudzhethnoe obscheobrazovatelnoe uchrezhdenie vyisshego professionalnogo obrazovaniya «Rossiyskiy gosudarstvenniy pedagogicheskiy universitet imeni A. I. Gertsena», Sankt-Peterburg.
 Maiier, N. V., Ustymenko, O. M., & Boretska, H. E. (2020). *Praktykum z formuvannia testovoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv inozemnykh mov i kultur*. Kyiv: Lira-K.
 Hodyikina, A. V. (2011). *Formirovanie metodicheskoy kompetentsii bakalavra pedagogiki v oblasti inostrannykh yazyikov na osnove integrativnogo podhoda (angliyskiy yazyik, yazykovoy fakultet)*. (Diss. kand. ped. nauk). Moskovskiy gosudarstvenniy humanitarniy universitet imeni M. A. Sholohova, Moskva.

Отримано 18.03.2020